सा(शा)लेय प०सा(शा)लायां भवःढक्। मधुरिकायाम् अमरः

सालोक्य न० समानोलोकोऽस्य तस्य भावः ष्यञ्। सायुज्यशब्दोक्ते पञ्चविधमुक्तिमध्ये एकलोकसहवासरूपे मुक्तिभेदे।

सा शा ल्व पु० ब०व० सौमदेशे। तेषां राजा अण्। तद्देशाधिपे नृपभेदे स च श्रीकृष्णेन हतः भा० व० १४अ० द्रष्टव्यम्। [हेमच०।

सा(शा)ल्वहन् पु० साल्वं नृपं हतवान् हन-क्विप्। विष्णौ

सावधान त्रि०सह अवधानेन। १सचेतने सतर्के २मनोभिनिवेशयुक्ते च।

सावन न०सवनं यागाङ्गं स्नानं सोमनिष्पीडनं वा तस्येदमण्। "अहोरात्रेण चैकेन सावनो दिवसः स्मृतः" ब्रह्मसिद्धान्तोक्ते १अहोरात्रात्मके दिवसे, सवनत्रयस्य अहोरात्रसाध्यत्वादहस्तत्सम्बन्धित्वम्। तच्चिंशद्दिवसात्मके २मासभेदे च पु० "चान्द्रः शुक्लादिदर्शान्तः सावनस्त्रिंशता दिनैः" विष्णुध० "सावने च तथा मासि त्रिंशत्सूर्योदयाः स्मृताः" म० त०। "सूतकादिपरिच्छेदो दिनमासाब्दसंज्ञकः। मध्यमग्रहभुक्तिश्च सावनेन प्रकीर्त्तितः" इति सूर्य्यसिद्धान्तः। सावनमासस्तत्रानि च विशेषतः कानिचित् म०त० पितामहेनोक्तानि "दिवाऽऽदौ स्मृतः सौरो यत्रादौ सावनो मतः" "आदिपदेन सन्ध्यतिथिप्रायश्चित्तायुर्दायाशौचगर्भाधानपुंसवनसीमन्तोन्नयननामकरणान्नप्राशनचूडादिग्रहणम्" म० त० रघु०। एषु सावनेन मानेनैव सर्वत्र गणना "सन्ध्यापाद्यान्यथ सावनेन लोकस्य यत् स्याद्व्यवहारकर्म" विष्णुध० २वर्षभेदे "सौरेणाब्दस्तु मानेन यदा भवति भार्गव!। सावनेन च मानेन दिनषट्कं प्रपूर्यते"। "सौरवर्षे दिनषट्काधिकसावनवर्षो भवतीति रघु०। दिनषट्कमिति प्रायिकम् सौरवर्षे सावनस्य ५ १५।२१ २०।२४ दिनाद्याधिक्यस्यैव सिद्धान्तोक्तेः। ४यज्ञान्ते ५यजमाने ६ऋत्विजे च पु० मेदि०।

सा(शा)वर पु० स(श)रेण निर्वृत्तः अण्। १पापे २अपवादे च त्रिका०। ३लोध्रे शब्दच०।

सावर्ण पु० सवर्णायां सूर्य्यपत्न्यां संज्ञायां भवः अण्। सवर्णागर्भजे सूर्य्यजे अष्टमे मनौ इञ्। सावर्णिरत्र "सावर्णिः सूर्यतनयो यो मनुः कथ्यतेऽष्टमः" "सूर्य्यात्त्वष्टा समासाद्य सावर्णिर्भविता मनुः" देवीभा०। "छायासंज्ञासुतो योऽसौ द्वितीयः कथितो मनुः। पूर्वजस्य सवर्णोऽसौ सावर्णत्वेन कथ्यते" देवीभाग० तन्नामनिरुक्त्यन्तरमुक्तम् "विवस्वतश्च द्वे भार्ये विश्वकर्मसुते शुभे। संज्ञा छाया च राजेन्द्र! ये प्रागुदिते तव। तृतीयां वडवामेके तासां संज्ञासुतास्त्रयः। यमोयमी श्राद्धदेवश्छायायाश्च सुतान् शृणु। सावर्णिस्तपती कन्या भार्या संवरणस्य या। शनैश्चरस्तृतीयोऽभूत् अश्विनौ वडवात्मजौ। अष्टमेऽन्तर आयाते सावर्णिर्भविता मनुः" भाग० ८।१३अ०। कल्पभेदादविरोधः।

सावित्र पु० सविता देवताऽस्य अण्। १विप्रे हेमच०। २ऋग्वेदे स्त्री ङीप्। "सावित्रीमात्रसारोऽयमिति" मनुः। सा च ३सत्यवतीभार्यायाम् स्त्री ४सवितृदेवताके चर्वादौ त्रि०। ५यज्ञोपवीते न० शब्दच०। स्वार्थे अण्। ६सूर्य्ये पु० शब्दच०। तस्येदम् अण्। ७महादेवे दधीचे च पु० मेदि०। ८गर्भे शब्द० १०ब्रह्मपत्न्यां स्त्री ११दुर्गायां च स्त्री मेदि०। तन्नामनिरुक्तिः देवीपु० ४४अ० "त्रिदशैरर्चिता देवी वेदभागेषु पूजिता। भावशुद्धस्वरूपा तु सावित्री तेन सा स्मृता" वह्निपु०। अन्या निरुक्तिः "सर्वलोकप्रसवनात् सविता स तु कीर्त्यते। यतस्तद्देवता देवी सावित्रीत्युच्यते ततः। वेदप्रसवनाच्चापि सावित्री प्रोच्यते बुधैः"। ब्रह्मपत्नी च यतस्या "ततः संजपतस्तस्य भित्त्वा देहमवस्थितम्। स्त्रीरूपा मर्त्यमकरोदर्द्धं पुरुषरूपवत्। यतरूपा च सा ख्याता सावित्री च निगद्यते। सरस्वत्यथ गायत्री ब्रह्माणी च परन्तप!" मत्स्यपु० १३अ०। गायत्रीशब्दे दृश्यम्।

सावित्रीव्रत न० सावित्रीपूजनसहिष्णु कर्त्तव्यं व्रतम्। ज्येष्ठकृष्णचतुर्दश्यां सावित्रीपूजनार्थे व्रते तद्विधिर्यथा "शिवाऽघोरा तथा प्रेता सावित्री च चतुर्दशी। कृष्णपक्षे च कर्त्तव्या कृष्णासेव हि पारणम्" ति०त०धृतवचनम् यमः "दत्त्वा जलाञ्जलीन् सप्त कृष्णपक्षे चतुर्दशीम्। धर्मराजं समुद्दिश्य सर्वपापैः प्रमुच्यते"। लिङ्गपुराणे उपवासचतुर्दश्यां महापातकनाशकः"। पराशरः "मेषे वा वृषभे वापि सावित्रीं तां विनिर्दिशेत्"। तां चतुर्दशीम् "ज्येष्ठे कृष्णचतुर्दश्यां सावित्रीमर्चयन्ति याः। वटमूले सोपवासा न ता वैधव्यमाप्नुयुः"। राजमार्त्तण्डकल्पद्रुचिन्तामण्योः "ज्येष्ठे मासि चतुर्दश्यां सावित्रीव्रतमुत्तमम्। अवैधव्याय कुर्वन्ति स्त्रियः श्रद्धासमन्विताः"। व्रतमात्रे तु अनन्ततृतीयाव्रतोक्तमाचरन्ति दृष्टपरिकल्पनान्यायात् तदुक्तं मत्स्यपुराणे "गर्भिणी सूतिका नक्तं कुमारी च रजस्वला। यदाऽशुद्धा तदा-